

publicanos tale esse indicium, ut in ambiguo
pariamur haurire mites.
Liber qui a nobis hic publicatus est, contra In-
terimisticum mansuetum, exordium nunc
saxonis a nostro Typographo, Id ut vobis sig-
nificarem, rogavi quidam, ut vestri abstinere
a saxonica additione. De personis huius
impressionis optime sunt cuncti, et cupimus
ut quamplurima exemplaria talia mittantur.

Tria humanitas prospicit cum alijs ut Christianis
charitatis ratio in hoc parva habeatur, ut domo
feriamur, qui sumptibus hic faciunt.

Spargunt quidam hunc venenorum, finem
esse boni ut obsidione ringant vestra vobis, sicut
et nostris moribus crudelia minantur.

Quicunque autem invidiam ferunt, rogamus
quem Ecclesia sua defensorum iunctum, ut
misericordia oculis nos respiciat, ut iustitiam
hac saxonica mansuetum foimolissimum ut ani-
mos nostrorum exeat ad veram provisionem
Ubique, ut pro vocatione divina, faciant quod
ipsi digna sunt, ut sic propitium habeantur

~~Heiliger~~ ~~Wille~~

Tunc datus, et sic ipse ductus et elypso
defunctio nostrorum sit felix et fortunata, Amen
Lentissime nunc Vale in Deo cum tota Ecclesia
et Episcopis vestra Amen. 28. Martij
1549. I. Calixte.

De Adaphorib Epistola ad Amm
quendam verbi ministerium

Oratam, parum veram, et salutarem spiritum.
gubernandum ac consolationem per Iesum Christum,
Vtinam illis, qui usque Evangelij summo et
fideliter agunt, ea tribuantur auctoritas,
qualem eis conferat vox Christi. Qui vos ante
me audit. Vtinam vigilanti providentia
caveantur et Christiana amicitia domum,
nostram, qui novum mansuetum alunt,
ut papisticum formidant, viresque admissam
pura doctrina, ut vana, superstitiosa, imitatio,
iniqua, adeoque multa idolatrica, impia, blasphemica,

et abominanda inter se amice deinde repurgata in
Religionem, et sanctis cultibus dimittis.
Horribilis confusio est in illa ordinatione, quae in
Intermissio libro propria, vobis obtruditur,
ad quam reformari debent Ecclesiae vestrae.
Hecine autem est egregia illa ratio, quam
se immensis putant iactabundi illi conciliatores
quia papisticam factionem & Lutheranam
Ecclesiam, in unum omnes possint contrahere
et concordare? Scilicet immiserunt isti novam
artem, quam ut dicit ipse quidam natus, in
Christo seu concordia cum Beial. Atqui cum
datis vult concordiam, consilium interdispiciunt
res, utroque est, ut illi, qui antea resistunt,
pijs doctoribus, abstant deinceps a suis pernici-
sissimis erroribus, a superstitionibus & Hyper-
bolicis, a suis abominationibus & sceleratis
factis, ut tandem habuerint inter se pacem,
conferant in eandem doctrinam veram,
restem cultus pios suscipiant, & eam vocationem
divinam se subiciant. Sed videtur ut isti

158 135
~~Epistola~~
proclari transformatores est vestri, detinuisse papisticos
illos aduersarios nostrae doctrinae, quod noluit Synodus
dei verbo, quod nos profitumur, acquiescere, neque
mundare illa quae contra apertas scripturas sacras,
contra divinas ordinationes, et contra divinarum
vocationum opera, haec inuenerunt sunt, et adhuc
peruicaciter promouunt. Interim legari Apostolici,
vel potius diabolici, dispensant, si superior placet,
cum illis, qui obtingi Intermissio in suis
Ecclesijs dederunt locum, ut postquam monstrum illud
praemouens, fregit primam aciem, apud Lutheram,
nos quosdam. Sequitur tandem et dearo ipse
papae tonis, et redigat subingatos in ordinem,
pro sua libidine. Hic mitto simul propositiones
aliquot in scripturis sanctis, bene fundatas, in
quibus possumus animadvertere, quod nequaquam obtemperant,
dum sit, apertis illis, infra Religionis hostibus,
ministris Antichristi, postulantibus ceremoniarum
imitationem, ne impietatis cultum abolerent
remotionem. Sed hic clamant Intermissio
Antagonista, Apathia solum esse, quia reducta

cupiunt, quorum liber sit usus, quod sine
scrupulo conscientiarum servari aut omitti
queant. Allegant & ex præsertim nostro
viro Wittemburgensi, quos iactant, in re-
ceptionem huiusmodi Adia phorum consensisse.
Hic respondeo, Eius rancore & fide allegant pro
se consensum, optimorum virorum Wittob: videri
vult Interveniisse. Speramus autem ipsos
non Wittob: bene apertis scriptis restitutos esse,
eorum omnibus de suo iudicio recto & sano,
ne falsarij palliant suas praestigias sub spectu
nominis alieni. Quamvis ita valore
debeat humanae auctoritatis exemplum,
quod caret suffragatione divini Verbi, uti agit
de causis fidei, non ignoramus, Quinde ut
maxime in voce Adia phoris proximare non
sit pigrandum, quando quidem concordia
inter bonos viros quidem doctrinae suae sectae,
bonos pios, quando consulendum est edificationi
nostrarum Ecclesiarum, quando ecclesia con-
sistenda & disciplina conservanda etiam tam

159 136
quibus ibi non sit transgredendum, ne scandalum damus,
ne impia confirmemus, restantur propositiones,
quas hic addidi. Porro quando in gratiam bonorum
hominum aliquid concedimus in Adia phis, ut
quidem sunt, prudens & rectum iudicium,
exactumque discrimen, ne sub verum medium
nomine, & colore introducant, quod nostram
pessum adferant. Primum autem pro,
restantur, illa non esse immutanda inter Adia phora,
quia plane & aperta sunt precepti divini, quia
doctrina catholica tradit, de Articulis necessariis
nostrae fidei, de rebus Inspirationis & salutis,
nomine nostrae, de his quae sunt ordinationum
divinarum in Sacramentis, in vocationibus
divinis, in operibus necessariis, inclusis in ipso
decalogo, quae opera ex fide sunt faciunda &
Talia omnino sunt immutabilia & immota,
bilia, ut nullius humanae auctoritatis patiantur
mutationem, aut relaxationem. His propro
debet constare, sine honor, auctoritas, magister,
vult Cum autem de Adia phis agimus,

alia occurrat consideratio. Sicutq; ista transi-
me servanda, cum incipiamus possumus ab his
hac voce, et perspicacissima quicq; sic fuisse
convenit. I. Quia vero Adaphora sunt,
ad certum et vitium usum debent referri
in Ecclesijs, quia licet etiam observantur,
licet istis non sunt alligati, ut certe cerum,
stannum non admittant ibi imitationem et
dispensationem, sicuti pariter et concordia libe-
ror in his conformes se reddunt alij alijs.
Ut ordinem optimum in suis oculis et for-
tius sua conservent, proficiunt simul iudicium
Christianissimum, ut omnia spectant ibi ad edifi-
cationem. Non inveniuntur huiusmodi
constitutiones, quia ad piam et honestam
disciplinam faciunt. Omnia autem in his
talia esse debent, ut proficiant granditatem
Christianam, ut his omnibus vixi nostri cultus
non observentur, ut populus existens hinc
ad vitam dandam, non abiciatur ad sufficiens
las imaginationes, Ab his remanendi sunt

160 137.
etiam proceres illi omnes, quos Philippus di-
scit transferri in locis communibus possumus,
de Ceremonijs humanis in Ecclesia. Respondendum
est hoc est scire, quod prius alligantibus, nihil
horum servari in gratiam illorum, et damnum
optima nostra doctrina et cultus nostrorum.
Sed propter illos, qui notissimum eandem doctrinam
proficiunt, et quos licet fovere adhuc possumus.
Officiari autem Hypocritas et invidiosos perferentes
liberrime vixi rerum mediocriter, aperte sunt
offendendi, sicut inveniuntur, ut alias pluribus.
2. Quia sunt alia quia Interdictiones
ut Adaphora recipienda esse clamant. Nos
autem pariter adeo finis et impia, pariter
adeo superstitiosa et impia esse affirmantibus, ut
nullo modo sunt vestimenta et foranda in
vestis Ecclesijs. Quia autem minus quia exi-
guntur more sacra et Ethnica sunt spectan-
tibus, quia diu cum impijs superstitionibus
commixta fuerunt, et in eis in tantum

consumptum abierunt apud nostros, ut non
possint sine gravissimo scandalo restare, ut
ideo omnino etiam abstinendum hinc sit.
Etiam si minuta et tolerabilia quibusdam
videri haec queant, pinganturque et ornentur Alloga
vicis aliquibus significationibus, tamen tot
superstitionibus et abusibus antea facta fue-
runt. Et adhuc tantum summarium et im-
mense multarum superstitionum remane-
ntia videntur, ut nunquam sint recipienda, cum
quidam et apertis Idolatrias occasione praebuerint.
Quis cum videant et foveant, qui vos
ad talia veniant. Et sicut vobis significatum
est, cum in ipsa sacra, ubi omnia serio et reli-
giosi sunt facienda, intant haec videtur.
An iudicio sibi habuerint apertis sit promovere
dominium. An non antea satis iva di-
cuntur est. Nomen ministros Evangelii
apertis sit expositivi sunt omnium iudiciorum, si
idolatria illa, militia, et servitia delicta

161 138:0
incipiant isti, in conspectu omnium videri
adhibere et exorare. Nomen dicunt homines,
delevare predicatoris suos, qui aboleris illas
inopias, inio et impietates venerunt, in
templis, tractantque eas tam venerantur.
Quid aliud ibi dicere possumus, quam reformato-
res illos vestros totam Religionem nostram
sit velle prosternere, atque in gratiam Papae, ac
suum deformare eam et possidens incipit.
Exigua quidem haec in se esse videntur, sed
appenditis ibi, sunt tam male, ut proster-
nere vel etiam moveri, quam his admissis
tam periculose novae Ecclesiae dei. Adde
quod quidam non sinit haec esse Adiaaphora, cum
addant rationem, et sit faciant ea necessaria,
Sic autem ratione tali produnt se esse additos
satellites Papae et Antichristi, et se sibi ingum
inope velle subire quosvis. His ut rogo
sint et volentes produnt causam Religionis.
Quidam porro inter vos iudias numerant

Invenimus et suffraganeos eorum, quos
longe graviores sunt, quam ut inter Adversarios
debemus statui. Multa enim quod dicitur
re exigit, ipsi contra experiantur, ut sic dicitur
aliquid hinc posse concedant. Cum tamen
qui bonam conscientiam videri volunt, nunquam
possint permittere, ut in his violentiam dimittant
et tollant aliquid. Rursus quidam quodam
quo graviter et damna scriptura, ea ipsi
namque atque exstant ut tollerabilia et ferenda
ut vero contra eos torquere possis illud Esai.
Vae quid dicitis malum bonum, et bonum malum,
ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras,
ponentes amarum in dulce et dulce in amarum.
Non est quod praeferat consilia ipsorum hic aduersari
occulat, cum per exempla sua idem praesentis
velint officere, quod quodam Augustinum Testimonium
Cum ergo ibi non prospiciamus nobis melius,
Etiam non possumus nosmetipsos saltem, tales machinamur
putamus? His ne permittemus ut de summa

162 139
Ecclesiasticorum rerum statum. Nihil minus
est, quam Intermissum Ephingam tollere
cum papibus, ut debilitati sic Erangetici magis
passantur Tyrannidi papistarum, ut plus ponderis
posse habeant contrahibula eorum, Sed consola-
mini nos illo, firmiter fundamentum dei
stat, habere signaculum hoc regnum dei,
unde qui sunt sui. Item omnes nos vocem
meam audimus, inquit Christus, et ego cognosco
vos, et sequimini me, et ego vitam aeternam
dabo, et non peribitis in aeternum, et non rapist
qui eos quisque de manu mea, Sed de his oibz
breui explicatus scriptum ad se mittimus.
Quis iam ad hanc humanitatem perscripsi, bono
conscientiae testimonio scripsi omnia, et ferre possum
de his quorumlibet indicia sana et sanctorum,
Si acciderint conspectus, quorum animi sunt corrupti
et depravati, ipsorum statum et acriter audita,
non morabimur. Minus enim est vultu alypo
dicere veritatem conspiciendo, vel contra insuorum
pectus. Etiam magis praestabit nos Christus in
vultu contra Intermissum odia et damnationes.

Si alicubi fore Nimrothorum potentia et Tyrannus
efficiuntur, quia fore impia voluntas eorum.
Boni adven tempus ut sistamur nobiscum ad Tri-
nal vindicta dei committit omnia et exactissima
ratione singulorum factorum a nobis exigimus.
Sicutiam si liber Sacerdos et Episcopus, ex quibus
cuique cum suis papistis esse voluit. Adhuc
boni dies ille, ubi filius dei mandatum est
Angelis suis, ut colligant in regno ipsius omnia
scandala, et eos qui parant iniquitatem, ut mit-
tant eos in Carnium ignis. Quis committit
illos apud quos spes est resipiscuntia, Desperamus
autem desperatae malicia homines, rebelle
verbo eius. Adhuc vero demeritis illos, qui
periclitantur propter veritatem et confessionem
propter servum pietatis studium, faciatque nos
perspicuos et constantis in omni bono. Amen
Rorissimus Vale in Christo, Orate pro nostris Ecclesiis
ad deum sedulo. Hoc Christianum officium
vobis et vobis prestabimus donari vobis
spiritum gratia et precum. Datum. N. 20. 1549.

Philippo
Iohanni
et fratri eius

D. Iohannes Brennus

163

140.

Salutem in Christo. Legi meas literas, quas
et sollicitudines. Laudo quod pietatem meam
quam erga patriam et Ecclesiam vestram
declaras. Sed quia ratione tuis consilijs fieri
satis posset, non video. Speras inveniri posse
aliquo modo, quo et Christo et Caesaris interini
servire queas. Hoc est in illis parvulis quod
modum, quo duobus dominis inter se pugnare
servire possis. Manifestum est quod vobis
Caesar non consentiam, quam quidem pro sua
libidine aut iuxta suam opinionem ex Interini
iste sumere potest, sed ipsam literam huius
Interinis, libere inquit usque ad minimos apices
vult observari. Non mihi minus obijciat Decla-
rationis, quia spargitur. fieri quidem potest, quod
de ea aliquid inter Electores sit collocutum,
sed an ea sit Caesari oblata et a Caesare approbata
haudquidem sciam inter eos qui eam spargunt, con-
stat. Manifestum est quod Senatus,
Senatus inquam si non cum legibus de patris pignus,